

Manliga mönster och mönstermän

Maskulinitetskonstruktioner i och kring "Piteåuppropet"

ROBERT TENEVALL har genomgått Kulturanalysprogrammet vid Umeå universitet. Under utbildningen har han främst intresserat sig för kulturpolitik i förhållande till kulturutövare och kulturkonsumenter, globaliserings effekter på civilsamhället och genusfrågor. Sedan i september 2006 jobbar han som producent på Umeå Kulturförening Humlan.

den som närmar sig Piteå med bil söderifrån, möts strax före E4-bron över Piteälven av en skylt som presenterar kommunen och dess kommande evenemang. Längst ned på skylten står det att läsa: "Staden som arbetar för kvinnofrid". Denna slogan har sin bakgrund i ett nätverk mot mäns våld mot kvinnor som några män i staden bildade efter att en kvinna i oktober 2004 brutalt mördats av sin ex-sambo.¹ Samma helg blev en man riven till döds av en björn.² Hans Hansson, kulturchef och sedan många år boende i Piteå reagerade på hur lokala medier och män i allmänhet valde att uppmärksamma de två händelserna. Den förstnämnda passerade trots sin grovhet ganska obemärkt, medan björnens attack ledde till stor debatt. Detta fick honom att skriva en insändare till Piteå-Tidningen där han uppmärksammade detta och uppmanade alla män att reagera. Insändaren fick verkan, snart efter dess publicering bildades det nämnda nätverket. Dess kärna bestod av idel profiler från Piteå, förutom nämnde Hans Hansson prästen Peder Jonsson, satirikern Ronny Ericsson och före detta NHL-proffset Lasse Lindgren.³

Att män organiserar sig mot mäns våld mot kvinnor är i sig inget nytt. Det som fascinerar med Piteåuppropet, som nätverket kom att kallas, är det inflytande och den uppmärksamhet det fick under en period. I en lokal kontext lyckades männen snabbt samla in en miljon kronor till den lokala kvinnojouren, få kommunen att matcha den summan och samla några hundra män till olika manifestationer.⁴ De män som anslöt sig var dock på många sätt lika varandra, de var vita och medelålders, yngre män saknades nästan helt.⁵ På det nationella planet fick uppropet stor massmedial uppmärksamhet, lik-

nande nätverk bildades i ett fyrtiotal städer och representanter för nätverket i Piteå fick flera gånger möta jämställdhetsminister Jens Orback. Även internationellt fick nätverket uppmärksamhet, då media från stora delar av Europa rapporterade om fenomenet.⁶

Varför anslöt sig så många till nätverket och vad innebär det för deltagarna? Handlar det endast om att bryta tystnaden för att inte ge "våldsamma män" spelrum, eller anser man att ett mer djupgående ifrågasättande av maskulinitetens privilegier är nödvändigt?⁷

För att förstå vad det är som lockar män att delta i Piteåuppropet har jag valt att använda mig av genusforskaren R.W. Connells modell för maskuliniteter (1995, 2005).⁸ Modellen är dock, som bland annat etnologen Marie Nordberg (2005, även Pease & Pringle 2001) invänt, delvis för universaliserande och strukturell. För en forskning med en poststrukturalistisk ansats är denna stelhet förstas något som bör problematiseras.

Mansforskaren Stephen M. Whitehead (2002:88f) konkretiserar kritiken och menar att Connells hegemonibegrepp används i så allmänna termer att det framstår som en fixerad manlig struktur, alltså något som inte är föränderligt trots allt. För att undvika en sådan läsning ser jag istället hegemonisk maskulinitet som något som finns i multipla former. Det är en förståelse av hegemoni som påverkats av Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes (2001) diskursanalys. Hegemoni ses därmed inte som en beständig totalitet utan som utsatt för påverkan av individuell och kollektiv kamp. Med en sådan mer föränderlig och mångformig definition av hegemonisk maskulinitet blir begreppet användbart för en poststrukturalistisk kritisk mansforskning.

MOTSTÅNDETS IRONI

Männen i studien återkom under intervjuerna till att man egentligen inte hade sagt något nytt. De syftade på att kvinnojouren i Piteå fört samma kamp i över tjugo år, men det var först när några män reagerade som saker började hända på allvar. Några av informanterna menade att det var en obehaglig känsla att få rätt bara för att man var en man. Samtidigt var det bättre att göra något än att inte agera alls, det hade trots allt inneburit goda resultat för kvinnojouren. När samtalet med männen fördjupades, verkade det dock som om man delvis invände mot hur jouren hanterat frågan om mäns våld mot kvinnor tidigare. Man talade i intervjuerna om ett "motsatsernas spel", medan Piteåuppropet snarare var "folkligt förankrat".

...en del av de attityder jag har mött gör att jag förstår att de inte når särskilt stor framgång. Det finns ju en del av de här kvinnorna som inte vill jobba tillsammans. De ser det här som enbart en genusfråga och inte en samhällsfråga och då blir man ju lite isolerad va. (Intervju med Hans H. 22 februari 2006.)

Även de tre kvinnliga informanterna i studien menade att mäns våld mot kvinnor är en samhällsfråga, en angelägenhet inte bara för kvinnor.

Vad är folklig förankring? Begreppet antyder något som är äkta, eftersträvt och angeläget som blir folkligt förankrat. Piteåuppropet görs därmed objektivt och neutralt. "Hur man än ser det är politik nästan alltid detsamma som mäns politik" menar Connell och syftar på hur makten är fördelad i hela samhällskroppen. Detta påverkar i sin tur hur man ser på män i offentligheten. Mansforskaren Jeff Hearn (1992:26) menar att mäns aktiviteter ses som neutrala och sällan problematiseras medan kvinnors aktiviteter be-

döms utifrån mäns kategorier. Därmed får vi en möjlig förklaring till varför männens uppror i Piteå uppmärksammas i media. Det mannen ser som folkligt och brett förankrat tycks hänga samman med en könsordnad offentlighet som bedömer mäns aktiviteter som objektiva och universella. Det kan tyckas överflödigt att påpeka att det rör sig om en skenbar objektivitet. Enligt genusforskaren Mikela Lundahl (2000:97) kännetecknas det universella alltför ofta av manligt, västerländskt och medelklass. Jourkvinnan Anna anknyter på sätt och vis till denna diskussion när hon svarar på vad det är som gör att Piteå-uppropet får uppmärksamhet:

Självklart en sådan sak som att det är män som gör det, eftersom vi lever i ett patriarkalt samhälle och det män gör anses viktigt. Män anses dessutom inte vara partiska, vilket vi i kvinnojouren påstås vara.

Detta kan sägas hänga samman med sociologen Kirsten Campbells (2004:108) diskussion om Lacan och feministisk epistemologi. Campbell menar att feministisk kunskap i den samhälleliga diskursen görs till "det andra", och utesluts därmed som obegriplig eller partisk. Vad gäller Piteå-uppropet är det nog inte männens uppsåt, men deras resonemang kring hur man hanterats av medierna antyder att de, till skillnad från kvinnojouren och radikala feminister, får ett sken av universell angelägenhet eller objektivitet. Det är en djup ironi att mäns öppna engagemang för att bryta mot könsordningen på samma gång verkar bekräfta den. Piteåuppropet och dess deltagare ges stort stöd och uppbackning i form av kapital och positiv uppmärksamhet. Det är som om det vore något väldigt storsint och filantropiskt när män ger sig in i ett fält som tidigare betraktats som en "kvinnofråga". Hur kommer det sig att det också blir attraktivt för

så många män i Piteå att visa sitt stöd för nätverket? För att förstå detta behöver vi sätta in fenomenet i ett större sammanhang.

I LJUSET AV JÄMSTÄLLDHETSPOLITIKEN

Staten tycks spela en viktig roll för hur maskuliniteter konstrueras. Den institutionaliserar hegemonisk maskulinitet och försöker dessutom kontrollera den. Det gäller även andra genusrelationer enligt Connell (2005:16). Han ser dock ganska dystert på staters praktik, det handlar oftast om att förstärka en patriarkal könsordning. Visserligen har stater agerat för att jämna ut ojämlika förhållanden mellan kön, men oftast utan någon genomgripande verkan. Australiensiska "equal opportunity" programs har exempelvis följts av nedskärningar i barnomsorgen (Connell 1987: 129).

När männen i min studie resonerar kring manlighet, våld och dess koppling till samhälleliga strukturer, kan man ana spår av denna politik. Deras engagemang uppstår inte ur ett vakuum. Peder frågar sig i intervjun: "... Vad är det här ett resultat av? Vad har föregått det? Hur har förutsättningar för det här nätverkets mottagande skapats? För det finns ju en förhistoria." På det personliga planet nämner männen kvinnor i deras närhet, eller starka upplevelser kring mäns våld som sedan tystats ner eller setts förbi. På det lokala planet finner vi kvinnojouren, som både funnits länge och arbetat utåtriktat. Den har kanske inte väckt någon större uppmärksamhet, men ändå funnits i männens medvetande. Om vi däremot höjer blicken till det diskursiva fält som jämställdhetspolitiken utgör finner vi många intressanta trådar. När vi diskuterar vilket

inflytande nätverket fått tar Kurt i förbifarten upp just detta:

Vi har ju haft en diskussion... Jag tror inte det här hade hänt tio år bakåt i tiden. Vi har ju haft en diskussion om manligt och kvinnligt, partier som säger att de är feministiska och så vidare och jag tror att det hänger ihop.

Tidigare studier har tagit upp det som de menar är specifikt för maskulinitet i Sverige och Norden – nämligen kopplingen mellan denna och jämställdhetsdiskursen. Aarseth och Olsen (2004:40) nämner "i-princip-mannen" som beskrevs av utredaren Lars Jalmert på 1980-talet. I-princip-mannen är för jämställdhet och rättvis fördelning i hemmet, men lyckas inte riktigt praktisera det, vilket brukar tolkas som ett glapp mellan praktik och ideal. Aarseth och Olsen menar dock att denna strävan i sig är viktig att lyfta. Nordberg (2005:65) återkommer i sin avhandling till en bild som lever kvar i medvetandet sedan sjuttioalet – nämligen "velourmannen". Denna tog ansvar för arbetsuppgifter och företrädde en mjukare maskulinitet. Nordberg menar dock att denna har kommit att ses som töntig och förlegad – dikotomiseringen mellan könen har förstärkts och män förväntas istället bidra med ett manligt perspektiv. Båda dessa exempel kan främst sägas handla om arbetsdelning i hemmet.

Nordberg (2005:327) kopplar mäns inträde i yrken som traditionellt setts som kvinnliga till denna bredare jämställdhetsdiskurs: "Diskurserna har möjliggjort en distansering till den stereotypa manligheten och pekat ut det feminint kodade som något begärligt och öppnat för andra praktiker". Nordberg fokuserar visserligen på yrkeslivet, men det är ändå inte särskilt långsökt att tänka sig att i-princip-mannen även skrider till handling för att aktivt jobba med jämställdhetsfrågorna. I

och med detta sker även en utmaning och omformning av hegemonisk maskulinitet – den radikaliseras i viss mån i förhållande till det tillstånd av tystnad som männen i studien upplevt tidigare (jfr Johansson 2000:147). Plötsligt blir det något eftersträvansvärt att öppet kritisera den deltagande maskulinitet som tyst ser på när till exempel kvinnoemisshandel pågår i närheten. Att en maskulinitet som söker bryta tystnaden får hegemoniska drag kan vi se exempel på när Piteåmännen diskuterar vad det breda deltagandet i nätverket egentligen innebär.

DE FYRAS GÄNG OCH ENHETSFRONTEN

Redan från början har det varit tydligt att deltagandet i nätverket inte innebär ett accepterande av en gemensam värdegrund. I en intervju i Piteå-Tidningen säger nätverksmannen Jan-Eric Lundqvist att en "överbyggnad skulle sänka skeppet".⁹ Kurt tar också upp just begreppet överbyggnad och menar att det var denna som stälpte det nätverk som startades i Luleå några år tidigare. Nätverket i Piteå har fortsatt existera utan att några egentliga ideologiska sprickor uppstått. Vad är det då som skapar enigheten?

Det som förenar oss är att vi på varsitt sätt och med vår egen analys ändå vill motverka mäns våld och i synnerhet då mäns våld mot kvinnor och då har vi olika analyser naturligtvis till varför den här företeelsen ökar, men då har vi sagt att om vi kräver en gemensam värdegrund, så blir vi väldigt snabbt en liten grupp, vi måste ha den generositeten mot varandra och det är väl en av anledningarna också till att det har överlevt så länge. (Intervju med Hans H.)

Att männen pratar om frånvaron av ideologi och gemensam värdegrund som frånvaro av överbyggnad och att männen som

startade nätverket kallas för "de fyras gäng" tycks vittna om kopplingar till sjuttioalets studentvänster. Måhända är det en aning långsökt, men jag kommer att tänka på en maoistisk strategi. Männen talar visserligen inte i de termerna och de är inte heller några maoister, men likheten är slående. Den maoistiska enhetsfronten syftade till att ena kinesiska politiska krafter kring sin minsta gemensamma nämnare – nämligen den imperialistiska fienden. "Endast genom att upprätthålla enhetsfronten kan svårigheterna övervinnas, fienden besegras och ett nytt Kina byggas upp" (Tsetung 1979:130). I fallet med Piteåuppropet skulle den minsta gemensamma nämnaren i så fall vara motståndet mot mäns våld mot kvinnor och den yttre fienden en maskulinitet som brukar våld. Men vilka följder får denna enhet egentligen?

Genom att prata i allmänt hållna termer om mäns våld mot kvinnor är det svårt att föreställa sig att någon egentligen skulle vända sig mot vad nätverket säger. Alla kan enas om att det är fel att män brukar våld mot kvinnor. Männen själva frågar sig hur man skulle vara "funtad" om man gjorde det. Det är här en hegemonisk maskulinitet träder in och verkar genom en "allmänt accepterad" strategi (Connell 1995:101). I-princip-mannen tar plats i diskursen och har också mycket att vinna på det, inte minst den symboliska makt som han skördar "from occupying the social and discursive position of subject-in-crisis" (Robinson 2000:9). Vi får här förstå kris i en bredare bemärkelse, det handlar om maskulinitet i förändring. Därmed blir enheten problematisk, den innebär att Piteåuppropet egentligen inte säger speciellt mycket om rådande maktförhållanden, samtidigt som det får stark positiv genklang i medierna. Den hege-

moniska konstruktion som "i princip" anammar jämställdheten förstärks. Den delaktiga maskuliniteten följer också med och får del av den patriarkala utdelningen (Connell 1995:103) – Piteåmännen ses som föredömen och Piteå är staden som kämpar för kvinnofrid.

Att välja att inte ha någon uttalad ideologi för nätverket är naturligtvis ett val som är helt rimligt, onekligen har det lett till att många funnit det värt att engagera sig och därmed har det också lett till att stora mängder pengar kunnat samlas in till kvinnojouren. Det är åtminstone på det planet en synnerligen effektiv strategi. Vad som däremot inte sker är en mer långtgående kritik av de dominanta formerna av maskulinitet. De intervjuade kvinnorna ställer sig, ett och halvt år efter nätverkets bildande, frågande till hur männen egentligen ser på för fältet centrala frågor.

Jag tror det har oerhört stor betydelse om män agerar och säger att "vi vill inte att mansrollen ska se ut som den gör", det tror jag mycket på. Men jag har inte hört så mycket, jo det där att man inte ska mörda och så. (Intervju med Monika 21 februari 2006.)

Det kvinnorna tycker saknas är alltså ett tydligare ställningstagande för vad nätverket faktiskt står för. De vill veta om oppositionen mot mäns våld mot kvinnor också innebär en kritik av maskuliniteter. Anna menar att män som går ut och tydligt ifrågasätter "manligheten" definitivt möter motstånd:

Skulle de gå ut och diskutera manligheten och kopplingar till makt och våld vet jag inte hur de skulle bemötas och jag vet inte om de har gjort det heller, men jag tror att det skulle bli mer provocerande och verkligen gå ut och ifrågasätta, för det vet jag ju att män som gör det möter motstånd. Jag tror att maktanalysen är viktig.

Jag skäms över män som slår

► Under veckan som gått har följande hänt:

► Ytterligare en kvinna har slagits ihjäl – denna gång av en man i Piteå.

► Ytterligare kvinnor har slagits ihjäl av män i Sverige – varje vecka.

► Ännu fler kvinnor har slagits ihjäl av män ute i världen – varje dag.

I tidningarna ger mordet i Piteå och mordet i Sverige nyhetsrubriker en eller två dagar, men utan att särskilt många män reagerar i insändarspalter eller att manliga reportrar intervjuar upprörda män om vad våra medbröder har för sig.

UNDER VECKAN har det också hänt att en björn har rivit en man till döds. Stora rubriker. Något ovanligt och fasansfullt har inträffat.

Det är första gången på 100 år som en björn dödat en människa i Sverige. Det är fasansfullt att ett liv släcks, en tragedi för de anhöriga. Därom kan vi alla vara eniga.

Men sedan. Läser upprörda reportage om människor som tycker att man ska skjuta av mer björn på grund av detta tragiska dödsfall. Intervjuer med upprörda människor.

Björnen får fem-tio gånger så

FOTO: HANS G PETTERSSON
Som man skäms jag varje gång jag ser, läser eller hör om män som fejt och uselt slår, misshandlar eller dödar kvinnor. Jag skäms också för min egen tystnad och inaktivitet, skriver insändarskribenten. (Arkivbild. Bilden är arrangerad)

stor uppmärksamhet som alla mördade och misshandlade kvinnor tillsammans. Och på insändarsidorna syns få, om ens några, upprörda insändare över vad det manliga släktet åstadkommer. Vare sig tidningar eller allmänhet har några som helst proportioner i sina reaktioner.

SOM MAN skäms jag varje gång jag ser, läser eller hör om män som fejt och uselt slår, misshandlar eller dödar kvinnor. Jag skäms också för min egen tyst-

nad och inaktivitet, men också för kollektivet män som på intet sätt reagerar för dessa otaliga övergrepp på kvinnor.

Är det inte dags för oss att vakna nu? Vi måste åtminstone markera här och överallt att detta är åt helvete.

ELLER ÄR ENDA lösningen att förutom att skjuta av fler björnar för att förebygga deras dödande, även skjuta av fler män för att freda kvinnorna?

Hans Hansson

*Hans Hanssons insändare i Piteå-Tidningen fick till följd att Piteåuppropet startades.
(Publicerad 21 oktober 2004.)*

Kanske frågar sig läsaren i detta skede varför det skulle vara viktigt att föra ett samtal som mer grundligt ifrågasätter mäns makt och maskulinitetskonstruktioner? Måste politik vara antagonistisk och lyfta fram konfliktlinjer? Här sällar jag mig till forskare som Winther Jørgensen och Phillips (2000:49), som med utgångspunkt i Laclaus och Mouffes (2001: 159) diskursteori ser subjekspositioner som inte befinner sig i konflikt med andra som ett resultat av hegemoniska processer – en bestämd diskurs framstår därmed som den objektivt sanna.

Svaret går därmed att hitta på flera nivåer. För det första innebär det att rådande könsordning inte kan ses som hotad eller utmanad om en företeelse som Piteåupp-ropet omfamnas i den utsträckning det har gjort. För det andra innebär fokusen på våldet att kopplingen till andra former av manligt maktutövande inte kommer fram i intervjuerna. Den egna vardagen problematiseras inte i någon större utsträckning av männen.

DEN VÅLDSAMME MANNEN SOM SYMPTOM

Jag menar att en mansrörelse som fokuserar på våldsamma uttrycken för könsordningen riskerar att förstärka bilden av att det är några "farliga", "sjuka" eller "konstigt funtade" män som är problemet. Det är de som skapar ett otryggt samhälle, inte de normala, goda männen. Det handlar på så vis om undantagen som bekräftar regeln – eller med filosofen Slavoj Žižeks terminologi, ideologin förutsätter symptomet.¹⁰ De våldsamma männen blir så att säga ideologins sublima objekt – de kan aldrig ingå i helheten men måste existera för att bekräfta de "normala" männens

"godhet". Žižek (2001a:144f) menar att ett samhälle alltid präglas av en antagonistisk klyvning, men genom begreppet ideologisk fantasi skapas en vision av ett samhälle utan splittring, en organisk helhet. Om bara de våldsamma männen försvinner är problemet löst. Det problematiska förläggs på en annan plats än den "normala" mannen, nämligen hos de män som slår. Hur hänger då detta ihop med Piteåupp-ropet?

När jag intervjuade Anna lyfte hon fram hur hon upplevt att männen inom nätverket ser på vilka män som behöver förändras:

De ser problem, eller inte problemen kanske, men de ser konsekvenserna av våldet. Jag pratade med en kille förra veckan som sa att de gärna skulle gå ut i skolan och prata, men då vet jag inte hur... För det blir ändå ett särskiljande mellan män som slår och inte slår. Om man däremot verkligen rannsakar sig själv; "Vad har jag gjort? Hur gör jag i min relation? Vad ställer jag för krav?" Skulle man ta ner det på den nivån tror jag att de flesta förhållanden skulle brista, för de här strukturerna sitter så djupt inom oss.

Anna menar alltså att en strävan efter en mer djuplodande analys av den egna rollen vore att föredra från nätverkets sida. Jag vill dock framhålla att bilden delvis nyanteras i intervjuerna med männen, de har en förhållandevis progressiv syn på mäns våld mot kvinnor. Men är det denna syn som kommer fram genom det utåtriktade arbetet? Jag ska ge ett exempel från ett längre reportage i *Göteborgs-Posten*. Gösta Jonsson som samlade in pengar till kvinnojouren intervjuas:

Det är heller inte lätt att säga nej till Gösta Jonsson. En företagare som nekade fick mot-hugg. – Jag frågade honom: är du själv kvinno-misshandlare? Och senare fick jag reda på att det var han. (Munther 21 november 2004.)

Oavsett om mannen varit "kvinnomiss-handlare" eller inte är det ett socialt stigma att bli benämnd som sådan. Ytterligare ett exempel hittar vi när tidningen *Norr-ländska Socialdemokraten* beslutar sig för att hänga ut kvinnomisshandlare med namn: "Syftet är att upplysa de kvinnliga läsarna om vilka män de bör akta sig för" heter det i en krönika i *Helsingborgs Dagblad*.¹¹ Syns man inte i tidningen är man okej. Vi kan se detta som en del av den hegemoniska maskulinitetskonstruktion jag tidigare identifierat. Den misshandlande mannen skulle därmed, åtminstone på en nivå, vara del av en underordnad maskulinitet (jfr Connell 1995:102). Kurts berättelse om hur män brukar reagera på att han är aktiv i nätverket har därför en hel del att säga:

Män kan antingen fnysa och då vet man kanske att det är någonting, men det behöver det ju inte vara... Eller så kommer de fram och rycker av mig rockmärket och säger att "jag vill ha den! Jag hittar den inte någonstans, kan inte jag få den av dig?"

Det är som om ett användande av Piteå-uppropets rockmärke skulle vara en garant för att mannen är en god sådan. Genom att bära nätverkets markörer skiljer man sig från symptomet, de våldsamma männen. För att återvända till Campbells feministiska läsning av Lacan ställs de våldsamma männen utanför diskursen (2004: 108, jfr Winther Jørgensen & Phillips 2000:50). Ett mer långtgående förändringsarbete av maskulinitet blir på så vis inte en större angelägenhet för gemene man.

Problemet är dock att såväl feministisk och kritisk mansforskning som jourrörelsen är relativt eniga om att det inte går att skilja de våldsamma männen från andra vid en första anblick. Våldet förekommer i alla grupper. Eller för att avsluta med en

parafras på ett Žižek-citat (2001a:149) som belyser innebörden i benämningen av de kvinnomisshandlande männen som symptom för en större ordning: Vi ser hur de egenskaper som tillskrivs den [våldsamme mannen] är nödvändiga effekter av själva vårt sociala system. Det överskott som representeras i [den våldsamme mannen] blir således sanningen om oss själva.

NOTER

Artikeln baseras på ett material bestående av nio intervjuer, sex stycken med män som engagerat sig i Piteåuppropet och tre med kvinnor som varit eller är aktiva inom kvinnojouren i Piteå. Utöver detta ingår en observation av ett av Piteåuppropets få möten samt ett antal tidningsartiklar.

¹ Edin, 18 oktober 2004, Lundqvist 20 november 2005.

² Ödalen 19 oktober 2004.

³ Männen benämns hädanefter med sina förnamn, för att förtydliga skillnaden mellan referenser till informanternas utsagor och forskares diton.

⁴ Nylund: 27 februari 2005.

⁵ Judith Kegan Gardiner menar att ålder verkar parallellt med kön i vad måtto en individ har tillgång till makt, status och resurser. Samhället ser ålder som både en överlappande och oppositionell kategori (Kegan Gardiner 2002:94). Inom svensk etnologisk forskning brukar begreppet generation användas. Den ses då som en kategori färgad av erfarenhet och konstruktion snarare än som en totalitet där alla som fötts vid en viss tidpunkt ingår. Med en sådan definition blir begreppet användbart i denna kontext (Gerholm 1993:111f). Det är inte självklart att män i olika åldrar delar samma erfarenheter. Det verkar dock ha funnits ungdomar med i det nätverk som uppstod i Rinkeby i kölvattnet av Piteåuppropet. (Piteå-Tidningen 28 februari 2006 och Norrländska Socialdemokraten 8 april 2005.)

⁶ Kanske kan vi se detta som ett uttryck för det Finlay & Gough Kallar "contemporary personhood", alltså hur människor reflekterar över

sina liv och hur de konstruerar och talar om den egna identiteten (Finlay & Gough 2003:1). En slags vardaglig reflexivitet, som kanske föds av ett behov att förstå kopplingen mellan det rationella och irrationella i den egna identiteten. Suzanne E. Hatty, professor i socialmedicin, menar att maskulin subjektivitet formats av idén om ett sammanhållet jag. Ett jag som i en post-modern värld förstås inte är en enhet (Hatty 2000:18f). Det irrationella pockar på uppmärksamheten, åtminstone andra mäns irrationalitet, vilket, tillsammans med tanken om ett reflexivt jag, kan vara en av anledningarna till att männen samlas.

⁷ Av dessa har endast kvinnornas namn anonymiserats då männen och nätverkets offentliga karaktär gjorde en anonymisering omöjlig.

⁸ Enligt Connell är maskuliniteten inte en utan flera, det som är maskulint ser olika ut inom olika kultursfärer, det är föränderligt över tid och det verkar på flera nivåer. För att förstå maskuliniteternas inbördes ordning lånar Connell in ett begrepp från den italienske marxisten Antonio Gramsci – *Hegemoni*. För Gramsci var kulturer levande kroppar ständigt utsatta för förhandling och förvandling, de är inte en homogen enhet. Hegemoni är enligt Nadia Urbinati en maktstrategi (Urbinati 2002:321ff). Det rör sig alltså om ett analysverktyg för att förstå den kulturella dynamik som gör att en grupp kan upprätthålla en ledande position i samhällslivet. Connell menar att vi kan se maskuliniteter verka på tre nivåer: *hegemonisk, deltagande och underordnad*. *Hegemonisk maskulinitet* existerar främst som en idealtyp, det man eftersträvar av makt, legitimitet. Man kan säga att få män uppfyller alla dess ideal. Den *delaktiga*, eller *complicit masculinity* är den hegemoniska maskulinitetens medlöpare. Man får del av de fördelar som hegemonisk maskulinitet medför genom könsordningen, samtidigt som man på en mer privat nivå tycker sig respektera kvinnor i sin närhet. Den *underordnade* innefattar slutligen de maskuliniteter som inte passar in i den hegemoniska maskulinitetens bild av vad det är att vara man. Dessa hamnar på botten av den inommanliga genusordningen och stigmatiseras kulturellt, ett exempel som ofta tas upp är olika former av homosexuella maskuliniteter (Connell 1995:100f).

⁹ Piteå-Tidningen 4 april 2005.

¹⁰ För att förstå hur hegemonisk maskulinitet trots

ett progressivt yttre kan upprätthålla könsordningens inre dynamik och begränsa mäns vilja eller behov att utmana rådande maskuliniteter har jag valt att rikta blicken mot ett för mansforskning oväntat håll. Det sker i slutet av artikeln, vari jag tar upp Slavoj Žižeks lacan-influerade ideologikritik (Žižek 1996 & Žižek 2001). Mike Wayne menar att det sociala (Eller den symboliska ordningen med Žižeks ord) formas av det som utesluts från den – ideologikritikens uppgift blir därför att visa detta. Den symboliska ordningen formas i sin tur av det reala, det som gör "verkligheten" inkonsekvent (Wayne 2003:233f, jfr Žižek 1996:122). I uppsatsen görs detta genom att ta upp Žižeks användning av begreppet *symptom*. För att förstå detta måste vi först gå till ett annat begrepp som Žižek lånar från Lacan nämligen *det lilla objekt a*. Detta *a* står för det som blir över i diskursen (Campbell 2004:50). Subjektet gör detta till ett imaginärt objekt, vilket får följande effekt: "Extraktionen av *objekt a* ur verklighetens fält ger detta fält dess sammanhängande karaktär." (Žižek 1996:125). Det lilla objekt *a* är således det som gör att cirkeln inte kan slutas (jfr Žižek 2001:48). Symptomet ska vi därför förstå som det som avslöjar den symboliska ordningens inkonsekvens. Symptomet blir för Žižek därmed en förutsättning för varje symbolisk struktur – det är det element som utgör dess undantag och interna negation (Nylander 2001:270). Detta ganska snåriga teoribygge används för att förstå hur den *våldsamme mannen* behövs för att upprätthålla bilden av den *gode mannen*.

¹¹ Helsingborgs Dagblad 14 november 2004.

KÄLLFÖRTECKNING

Intervjuer:

Intervju med Anna 27 februari 2006, bandutskrift i författarens ägo.

Intervju med Francis 21 februari 2006, bandutskrift i författarens ägo.

Intervju med Hans H. 22 februari 2006, bandutskrift i författarens ägo.

Intervju med Hans N. 22 februari 2006, bandutskrift i författarens ägo.

Intervju med Kurt 27 februari 2006, bandutskrift i författarens ägo.

- Intervju med Lasse 22 februari 2006, bandutskrift i författarens ägo.
 Intervju med Monika 21 februari 2006, bandutskrift i författarens ägo.
 Intervju med Peder 27 februari 2006, bandutskrift i författarens ägo.
 Intervju med Stina 22 februari 2006, bandutskrift i författarens ägo.

=Tidningar:

- (Författare okänd), 14 november 2004. "Kvinnomisshandlare hängs ut i Norrländska Socialdemokraten." Helsingborgs Dagblad.
 (Författare okänd), 4 april 2005. "Rimlig kravnivå nyckelord i engagemanget för kvinnofrid." Piteå-Tidningen. (<http://www.pitea-tidningen.se/artikel.aspx?artid=21228&arkiv=True> 2006-04-20.)
 (Författare okänd), 8 april 2005. "Efter stort manfall hoppas initiativtagaren på de unga." Norrländska Socialdemokraten. (<http://www.nsd.se/artikel.aspx?artid=23883&arkiv=True> 2006-04-20.)
 (Författare okänd), 28 februari 2006. "Sisters" Rinkebys svar på Piteuppropet." (<http://www.pitea-tidningen.se/artikel.aspx?artid=17687&arkiv=False> 2006-04-20.)
 Edin, Urban, 18 oktober 2004. "Ex-sambo försökte." Piteå-Tidningen 2004.
 Hansson, Hans, 22 september 2004. "Jag skäms över män som slår." Insändare, Piteå-Tidningen.
 Lundqvist, Tommy, 20 november 2005. "Lövgrens livstidsdom fast." Norrländska Socialdemokraten.
 Munther, Helena, 21 november 2004. "Staden som står upp mot kvinnovåldet." Göteborgs-Posten.
 Nylund, Sarah, 27 februari 2005. "En miljon till kvinnojouren." Norrländska Socialdemokraten.
 Storwall, Anna-Karin, 13 april 2005. "Livstid för Piteåmordet." Svenska Dagbladet.
 Ödalen, Maria, 19 oktober 2004. "Jägare från Älvsbyn dödad av björn." Piteå-Tidningen.
- Campbell, Kirsten, 2004. *Jacques Lacan and Feminist Epistemology*. London: Routledge.
 Connell, R.W., 1987. *Gender and Power*. Cambridge: Polity press.
 Connell, R.W., 1995. *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
 Connell, R.W., 2005. *Masculinities*. Berkeley: UCLA Press.
 Finlay, Linda & Gough, Brendan (eds.), 2003. *Reflexivity. A Practical Guide for Researchers in Health and Social Sciences*. Oxford: Blackwell Science.
 Gerholm, Lena, 1993. "Generation som erfarenhet och konstruktion: En etnologisk betraktelse." I: Blehr, Barbro (red.), *Femtiotalister*. Stockholm: Carlssons.
 Hatty, Suzanne E., 2000. *Masculinities, Violence and Culture*. London: Sage.
 Hearn, Jeff, 1992. *Men in the Public Eye*. London: Routledge.
 Johansson, Thomas, 2000. *Det första könet*. Lund: Studentlitteratur.
 Kegan Gardiner, Judith, 2002. "Theorizing Age and Gender: Bly's Boys, Feminism and Maturity Masculinity." I: Kegan Gardiner, Judith, *Masculinity Studies & Feminist Theory*. New York: Columbia University Press.
 Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal, 2001. *Hegemony and Socialist Strategy – Towards a Radical Democratic Politics*. 2nd ed. London: Verso.
 Lundahl, Mikela, 2000. "Universalism och partikularism – måste de vara ett motsatspar?" I: *Svensk genusforskning i världen*. Konferensrapport Örebro 3.11.–1.12., Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning.
 Nordberg, Marie, 2005. *Jämställdhetens spjutspets*. Göteborg: Arkipelag.
 Pease, Bob & Pringle, Keith, 2001. *A Man's World – Changing Men's Practices in a Globalized World*. London: Zed books.
 Robinson, Sally, 2000. *Marked Men: White Masculinity in Crisis*. New York: Columbia University Press.
 Tsetung, Mao, 1979. *Skrifter i urval*, Stockholm: Oktoberförlaget.
 Wayne, Mike, 2003. *Marxism and Media Studies*. London: Pluto Press.
 Whitehead, Stephen M., 2002. *Men and Masculinities*. Cambridge: Polity.
 Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

- Žižek, Slavoj, 1996. *Njutandets omvandlingar*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Žižek, Slavoj, 2000. "Class Struggle or Postmodernism." I: Butler, Judith; Laclau, Ernesto & Slavoj Žižek, *Contingency, Hegemony, Universality*. London: Verso.
- Žižek, Slavoj, 2001b. *Ideologins sublima objekt*. Göteborg: Glänta.
- Žižek, Slavoj, 2001a. *Enjoy Your Symptom! Jacques Lacan in Hollywood and out*. 2nd ed. London: Routledge.

SUMMARY

Manly Ideals and Ideal Men On Constructions of Masculinity in and Around "Piteåuppropet"

This article raises the question why large numbers of men joined, or showed their support, for a male network against men's violence against women in

the northern Swedish town of Piteå. The network, "Piteåuppropet", managed to raise a big sum of money for the local women's shelter, gather hundreds of men for various rallies and gained a lot of media attention, locally nationally and even internationally.

The theoretical framework for the article can be found in the works of two radical thinkers, R. W. Connell and Slavoj Žižek. R. W. Connells concept of *hegemonic masculinity* is read with an understanding of hegemony influenced by post-structuralist thinkers. This is done to understand how hegemonic masculinity can take on multiple forms in different groups of men.

Slavoj Žižek's understanding of Lacan's *symptom* is used to understand why the image of the "violent man" is needed to maintain the image of the "good" or "normal man". The main purpose with the network seemed to be breaking male silence on violence. However, other forms of male dominance remained unquestioned by "Piteåuppropet", hence maintaining the image of the "violent man" as invariably other.